

2023 Komvest, Brugge

Dieter Verwerft, Frederik Roelens en Jari Hinsch Mikkelsen

2023, Komvest, Brugge: Resultaten archeologische prospectie zonder ingreep in de bodem (bureauonderzoek)

Opdrachtgever: IFF Brugge
Komvest 43, 8000 Brugge
Auteurs: Dieter Verwerft, Jari Hinsch Mikkelsen en Frederik Roelens
Uitvoerder: Raakvlak
Komvest 45
8000 Brugge
T +32 [0]50 44 50 41
E dieter.verwerft@brugge

© Raakvlak, augustus 2023

Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Raakvlak Archeologisch Onderzoek.

Inhoud

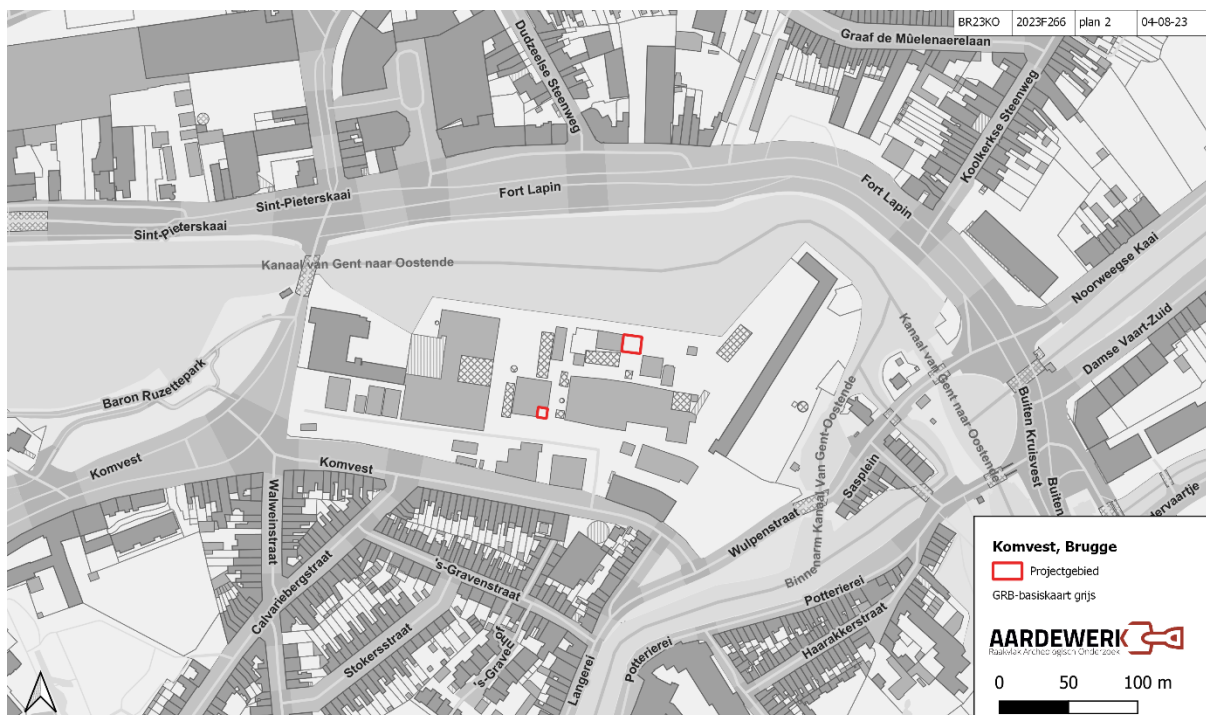
Deel 1: Bureauonderzoek

1	Administratieve gegevens	5
2	Inleiding	6
3	Onderzoeksopdracht	8
3.1	Vraagstelling	8
3.2	Werkwijze	8
4	Assessmentrapport	9
4.1	Bodemkundige en landschappelijke situering	9
4.2	Historisch-cartografische situering	12
4.3	Archeologische voorkennis	16
5	Besluit	17
6	Synthese	18
7	Afweging noodzaak verder onderzoek	18
8	Samenvatting gericht op een gespecialiseerd publiek	19
9	Samenvatting gericht op een niet-gespecialiseerd publiek	19
10	Bibliografie	20
11	Bijlagen	20

BR23KO	2023F266	plan 1	31-07-23
--------	----------	--------	----------

Figuur 1: Situering van het projectgebied (AGIV)

Figuur 2: Het projectgebied op het Grootchalig Referentiebestand (AGIV)

Figuur 3: Het projectgebied op de orthofoto uit 2021 (AGIV)

Deel 1: Bureauonderzoek

1 Administratieve gegevens

Komvest, Brugge

Projectcode bureauonderzoek:	2023F266
Naam aanvrager:	Dieter Verwerft
Erkennings nummer:	OE/ERK/Archeoloog/2016/00103
Naam site:	2023, Komvest, Brugge BR23KO

Titel: 2023, Komvest, Brugge: Resultaten archeologische prospectie zonder ingreep in de bodem (bureauonderzoek)

Opdrachtgever: IFF Brugge, Komvest 43, 8000 Brugge

Uitvoerder: Raakvlak

Auteurs: Dieter Verwerft, Frederik Roelens en Jari Hinsch Mikkelsen

Bewaring en beheer van de geregistreeerde data, vondsten en stalen: Onroerend Erfgoeddepot De Pakhuizen (Raakvlak), Komvest 45, 8000 Brugge

Locatie/vindplaats: Komvest 43, 8000 Brugge

Bounding box: 70466.61737256389460526 213045.25416104504256509, 70479.87143381369241979
213043.50811704804073088, 70478.5222179978445638 213031.44454034164664336, 70465.10942547558806837
213033.11121870239730924, 70466.61737256389460526 213045.25416104504256509
70404.87090757978148758 212992.87284113571513444, 70411.69635229525738396 212991.76172222854802385,
70410.74396466053440236 212984.53944933193270117, 70403.87883712696202565 212985.61088542101788335,
70404.87090757978148758 212992.87284113571513444

Naam site: Komvest, Brugge ; afkorting: BR23KV

Kadaster: Brugge, afdeling 5, sectie E, perceelsnummers 36c2

Relevante termen thesauri Onroerend Erfgoed: bureauonderzoek

Periode: juli 2023

Archeologische verwachting: geen archeologische verwachting

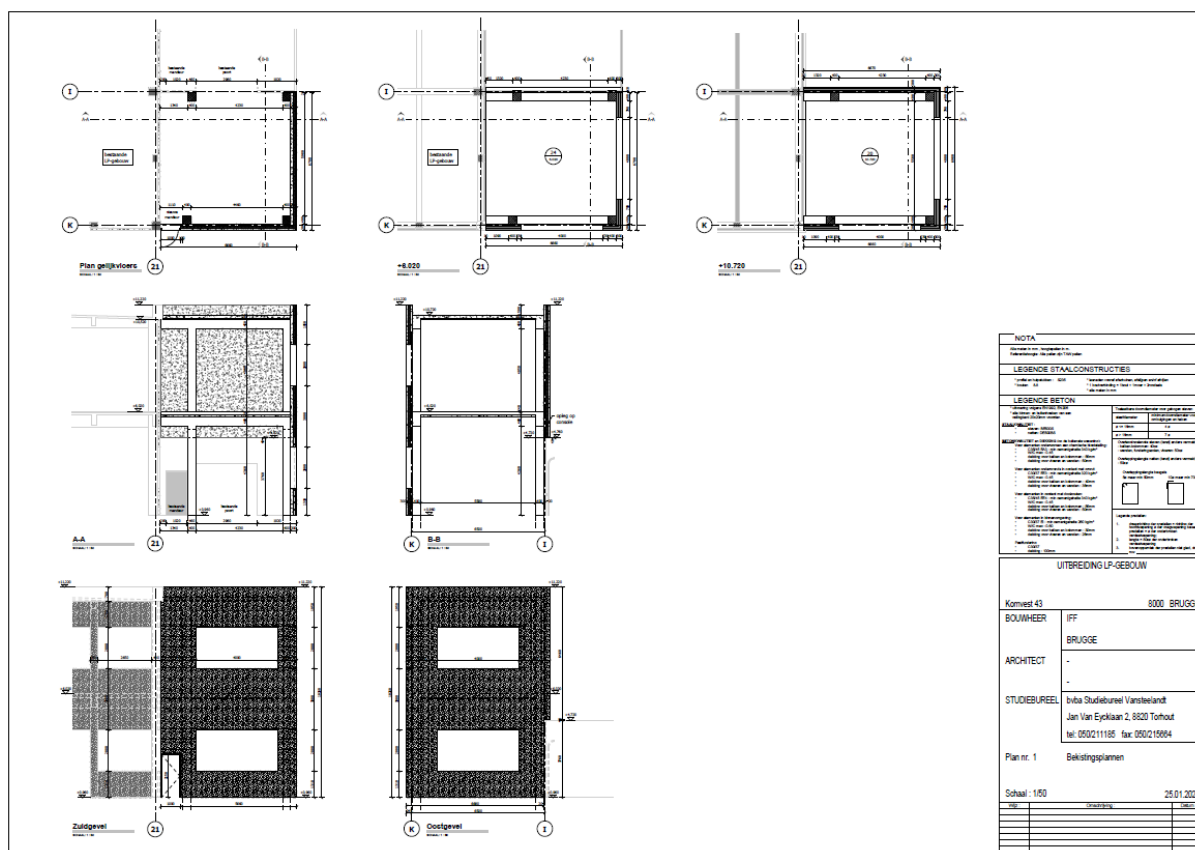
Aanleiding van het onderzoek: uitbreiding gebouw LP en aanleg betonplaat voor tanks

2 Inleiding

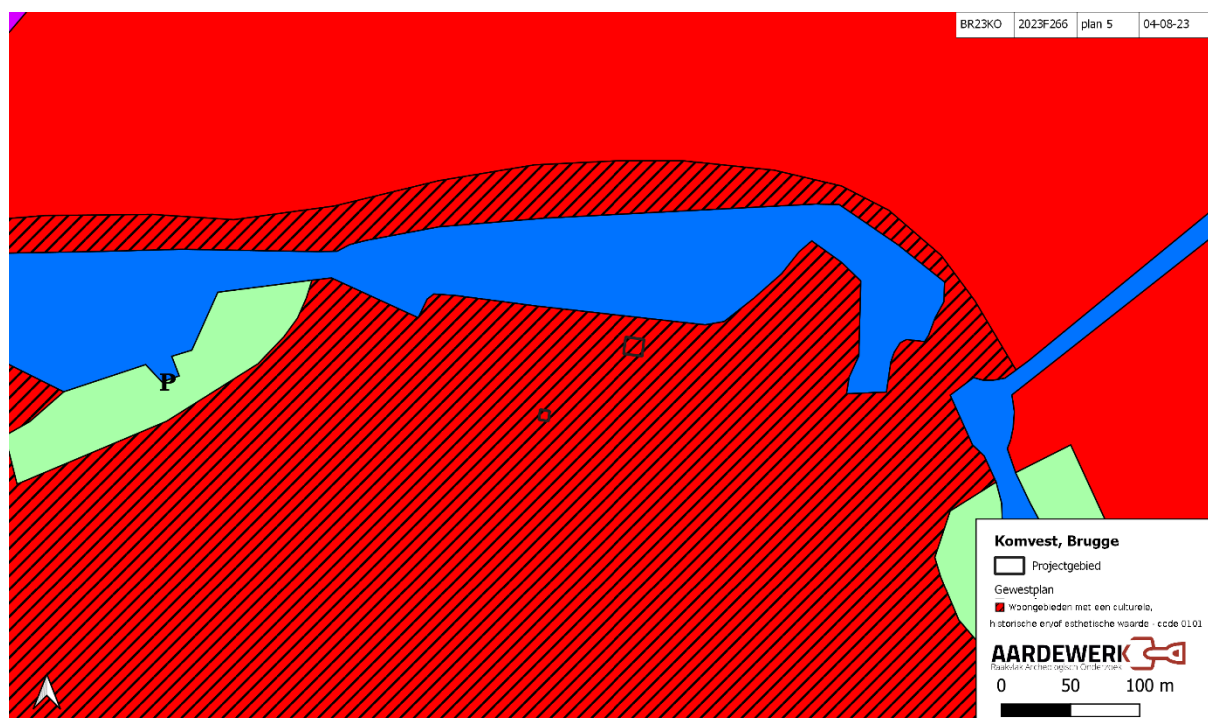
Op de fabriekssite langs de Komvest 43 plant IFF Brugge de sloop en bouw van enkele structuren. In de noordoostelijke hoek van het terrein, langs het kanaal van Gent naar Oostende, wordt de oude loskaai (volledig bovengronds) afgebroken en een nieuwe betonplaat voor tanks gegoten gelijk aan het huidige grondniveau met een fundering op palen. Centraal op de site wordt het bestaande LP-gebouw uitgebreid met een gebouw op paalfunderingen voor een sterielfilter. Hiervoor wordt het bestaande asfalt weggehaald.

De oppervlakte van de percelen ter hoogte van het projectgebied bedraagt 3,9 ha. De zone waar bodemingrepen gepland zijn, is 214,4 m² groot. Om de mogelijke aantasting van het bodemarchief op deze terreinen in te schatten werkt de bouwheer samen met Aardewerk (Raakvlak). Doel van de opdracht is het waarden van het terrein aan de hand van een bureauonderzoek. Deze onderzoeken resulteren in een archeologienota.

Het projectgebied bevindt zich op een actief fabrieksterrein binnen de vesten van Brugge. De fabriek ligt tussen de Komvest, de Wulpenstraat en de Handelskom. Het perceel is groter dan 300 m², en de effectieve ingreep in de bodem is groter dan 100 m² en het terrein bevindt zich in een vastgestelde archeologische zone, waardoor de drempelwaarden opgenomen in het Onroerenderfgoeddecreet overschreden worden. Het gewestplan beschouwt het projectgebied als 'woongebieden met cultureel, historische en/of esthetische waarde' (0101). Het projectgebied bevindt zich in een vastgestelde archeologische zone: de historische stadskern van Brugge. Het terrein ligt niet in een gebied waar geen archeologie verwacht wordt of een beschermde archeologische site. Op deze basis wordt een archeologienota zonder ingreep in de bodem opgesteld.

Figuur 5: Plannen uitbreiding gebouw LP

Figuur 6: Het projectgebied op het gewestplan (AGIV)

3 Onderzoeksopdracht

3.1 Vraagstelling

De voornaamste vraagstelling bij de werken: bestaat de kans dat de geplande bodemingreep archeologisch erfgoed beschadigt. Met andere woorden: is een archeologische opvolging (om dit erfgoed in kaart te brengen) noodzakelijk.

Volgende onderzoeksvragen staan hierbij centraal:

- Welke aanwijzingen bieden historische bronnen over het aanwezige archeologische erfgoed?
- Wat is de landschapsgeschiedenis van het terrein?
- Wat is de impact van de geplande werken op het mogelijk aanwezige archeologisch erfgoed?

3.2 Werkwijze

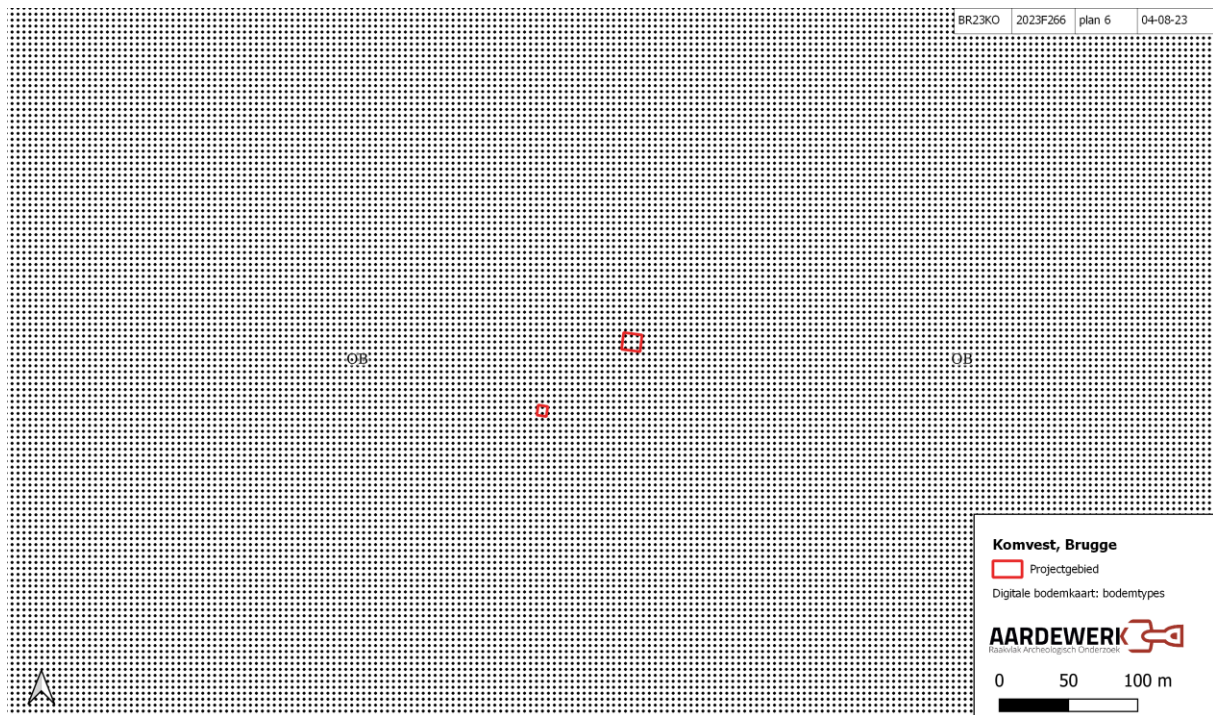
Het projectgebied ligt in een zone die gekenmerkt is door een lage densiteit aan bebouwing in het verleden. Daarom wordt bijzondere aandacht verleend aan de landschappelijke opbouw en het landgebruik in en rond het gebied. De aard van de werken is afgewogen tegenover de beschikbare kennis van het projectgebied op archeologisch, historisch en landschappelijk vlak.

Het kaartmateriaal wordt aangemaakt in een GIS-omgeving (Quantum GIS) en de lijsten zijn verwerkt met het Microsoft Office pakket. Het projectgebied wordt geprojecteerd ten opzichte van verschillende kaartlagen. De aard- en bodemkundige gegevens zijn geraadpleegd via de Databank Ondergrond Vlaanderen (DOV). Historische kaarten zijn opgezocht via geopunt.be. Op basis van de Centraal Archeologische Inventaris (CAI) wordt het archeologisch kader geschetst. Aansluitend werden een aantal referentiewerken geraadpleegd in diverse bibliotheken.

De onderzoeksstrategie wijkt niet af van de Code Goede Praktijk.

Het terrein is momenteel in gebruik als fabrieksterrein en volledig bebouwd en verhard. Een veldprospectie of een landschappelijk bodemonderzoek zijn niet mogelijk.

Het bureauonderzoek heeft de code 2023F266.

Figuur 7: Het onderzoeksgebied op de bodemkaart (dov.vlaanderen.be)

4 Assessmentrapport

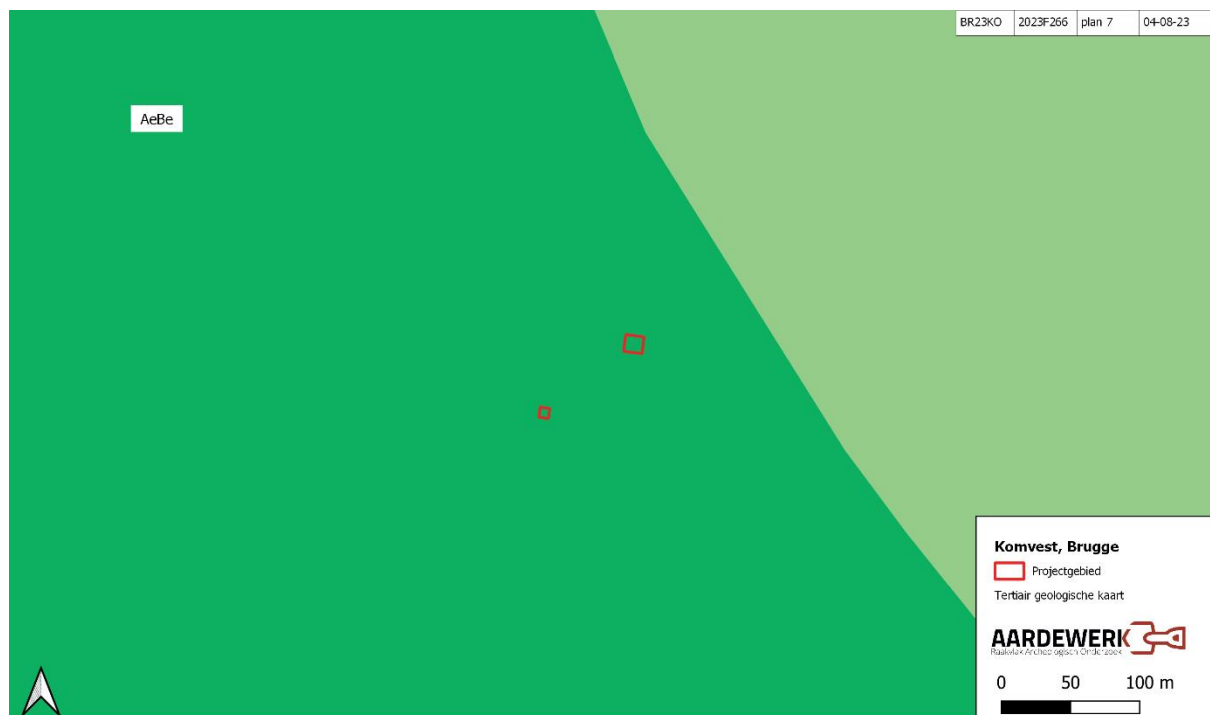
4.1 Bodemkundige en landschappelijke situering

Het onderzoeksterrein ligt op de grens tussen de kustpolders en Zandig Vlaanderen. De bodemkaart classificeert het projectgebied als 'bebouwde zone' (OB).

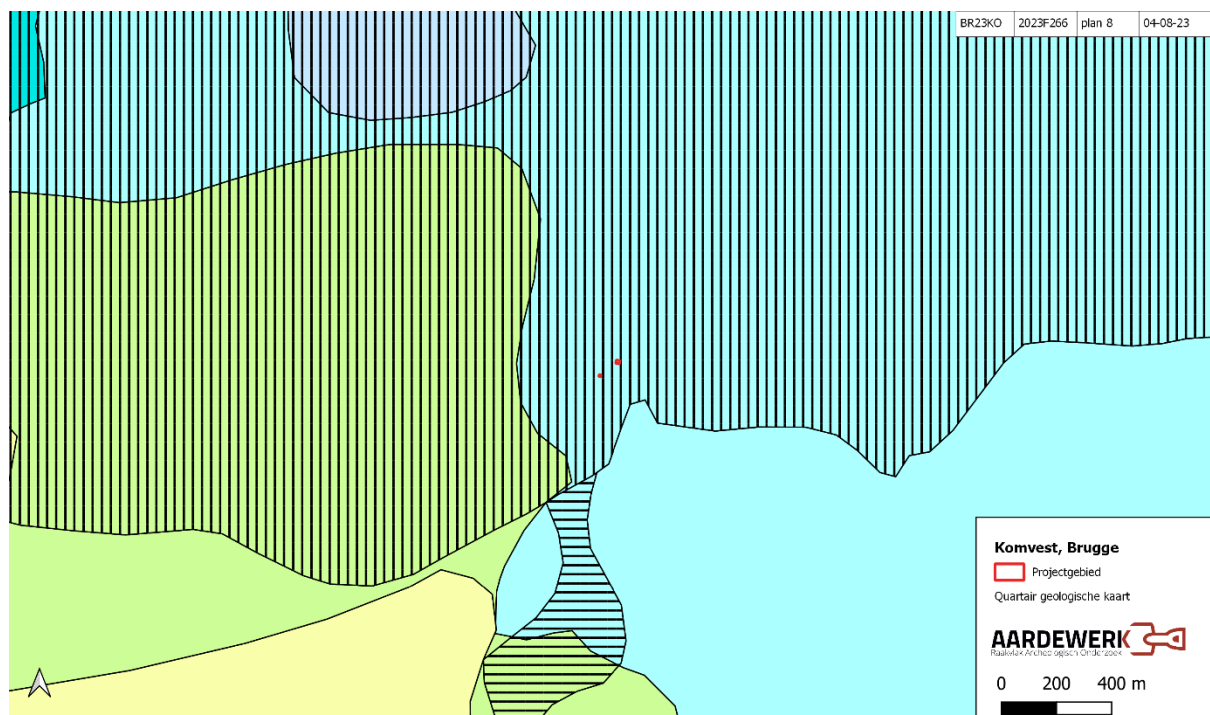
Geologisch behoort de onderzoekslocatie tot het lid van Beernem (AaBe), bestaande uit grijsgroen zand, kleihoudend, kleilaagjes, zandsteen (veldsteen), weinig kalkhoudend, glauconiet- en glimmerhoudend. In de kustpolders heeft de tertiaire ondergrond geen invloed op het archeologisch bodemarchief.

De quartair geologische kaart classificeert het onderzoeksgebied als Eolische afzettingen (zand tot silt) van het Weichseliaan (laat-Pleistoceen), mogelijk vroeg Holoceen (type 3). Brugge ligt op de zandrug tussen Oudenburg en Aardenburg. Het projectgebied, in het noordelijke uiterste binnen de Brugse vesten, ligt net ten noorden van deze zandrug. De hoogteverschillen ter hoogte van het projectgebied zijn beperkt. Op de hoogtekaart is duidelijk zichtbaar dat de hoogteverschillen op het fabrieksterrein minimaal zijn: tussen 5,0 en 5,7 m TAW. De erosiegevoeligheid in de ruime omgeving van het projectgebied is 'verwaarloosbaar'.

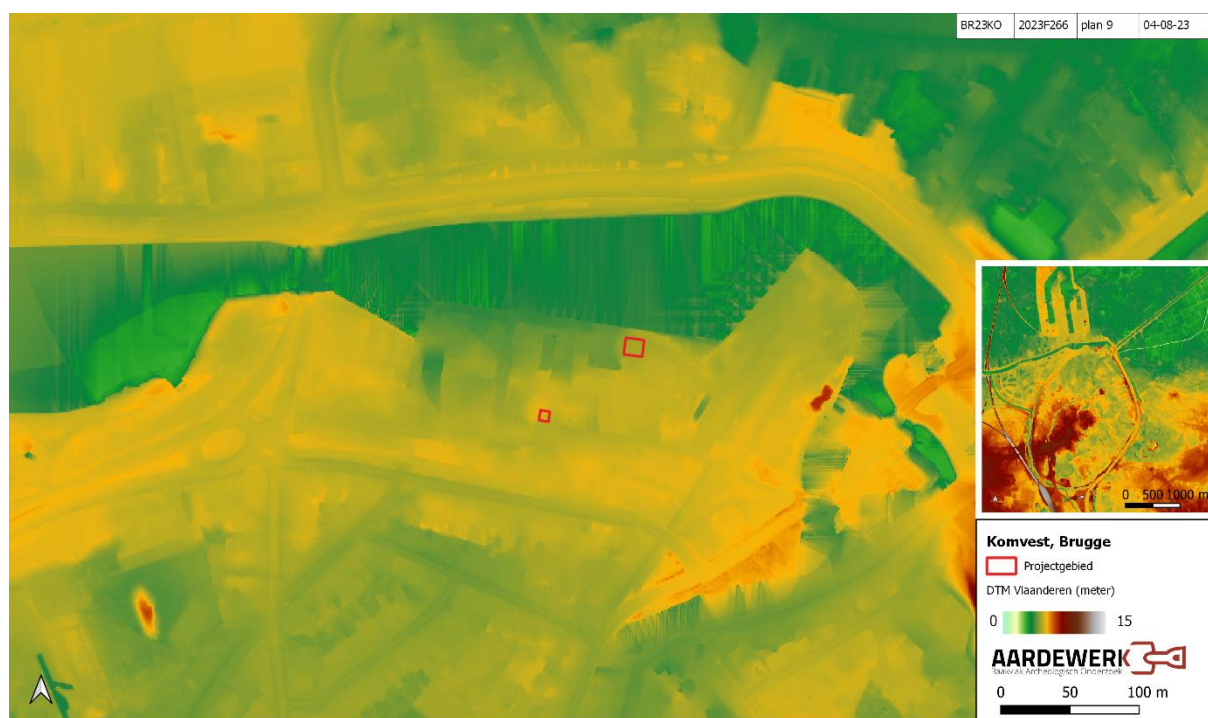
Door de zeer verregaande verstoringsgeschiedenis van het terrein is geen bijkomende landschappelijke informatie beschikbaar.

Figuur 8: Het projectgebied op de Tertiair geologische kaart (dov.vlaanderen.be)

Figuur 9: Het projectgebied op de Quartair geologische kaart (dov.vlaanderen.be)

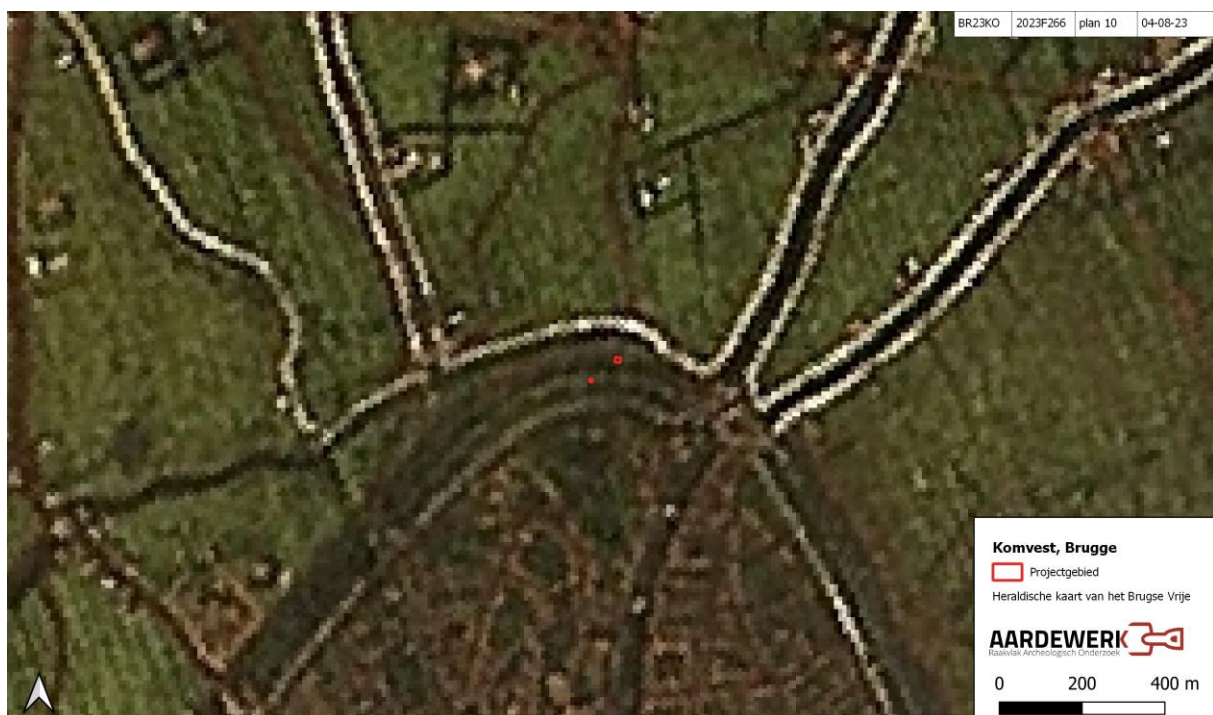

Figuur 10: Het projectgebied op het Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen (overheid.vlaanderen.be)

4.2 Historisch-cartografische situering

Het projectgebied ligt historisch binnen de middeleeuwse vestingsgrachten rond Brugge, die later uitgebreid worden tot de Handelskom. Deze plaats heeft sinds de ijzertijd en de Romeinse periode een havenfunctie. De huidige Handelskom is uitgegraven tussen 1664 en 1665. Het is de plaats waar zeeschepen de stad binnenvaren via de Damse Vaart. Om dergelijke schepen toe te laten is de Handelskom enkele meters diep uitgegraven.

Op de Heraldische Kaart van het Brugse Vrije door Pieter Pourbus (1561-1571) ligt het projectgebied pal in de vesten. De kaart van Frickx (1744) geeft geen concrete informatie over het projectgebied. De Kabinetskaart van Ferraris (1777) toont voor het eerst de huidige Handelskom. Het projectgebied ligt deels in de meters diep uitgegraven Handelskom en deels op een eiland dat hierin gevormd wordt. De kadasterkaart van Popp (1842-1879) en de topografische kaart van Vandermaelen (1846-1854) tonen een gelijke situatie. In de tweede helft van de 20e eeuw wordt dit deel van de Handelskom gedempt. Dat is te zien op de orthofoto's uit 1971 en 1979-1990. Hierop bevindt het projectgebied zich integraal op het nieuw aangelegde fabrieksterrein. Op de orthofoto uit 2005-2007 staat een fabrieksgebouw op de projectlocatie, dat later wordt afgebroken.

Figuur 11: Het projectgebied op de Heraldische kaart van het Brugse Vrije (1561-1571)

Figuur 12: Het projectgebied op de kaart van Frickx (1744) (AGIV)

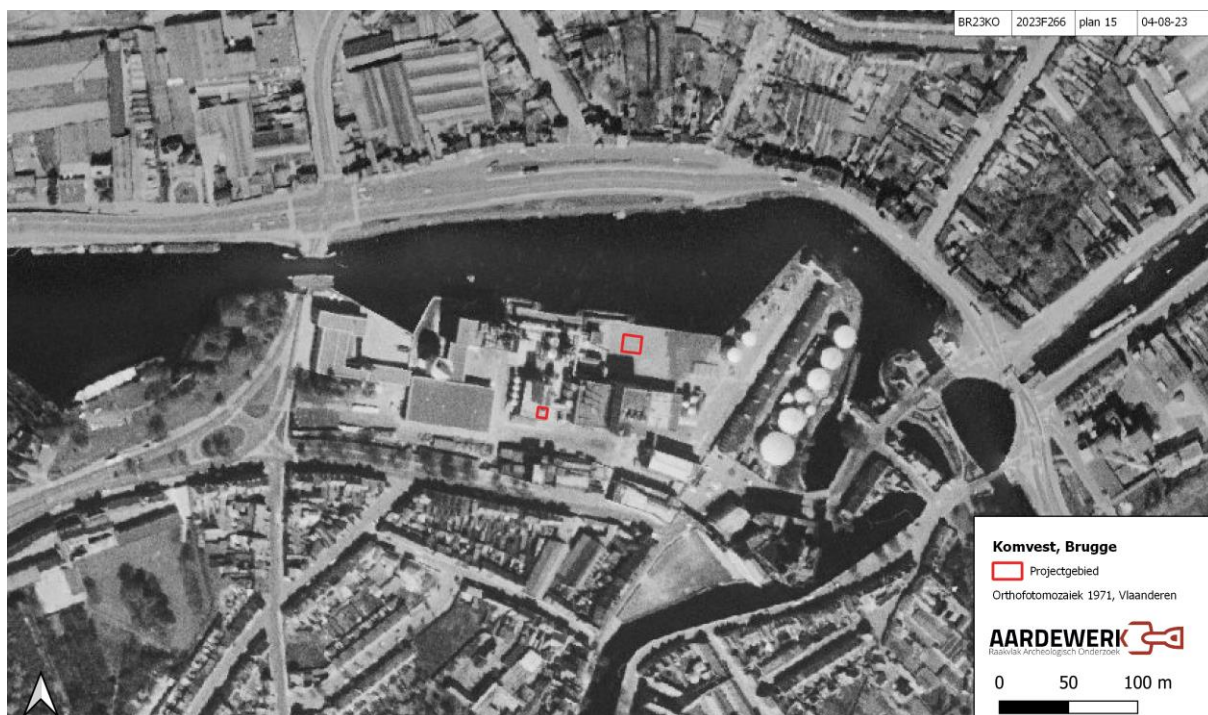
Figuur 13: Het projectgebied op de kabinetskaart van Ferraris (1777) (AGIV)

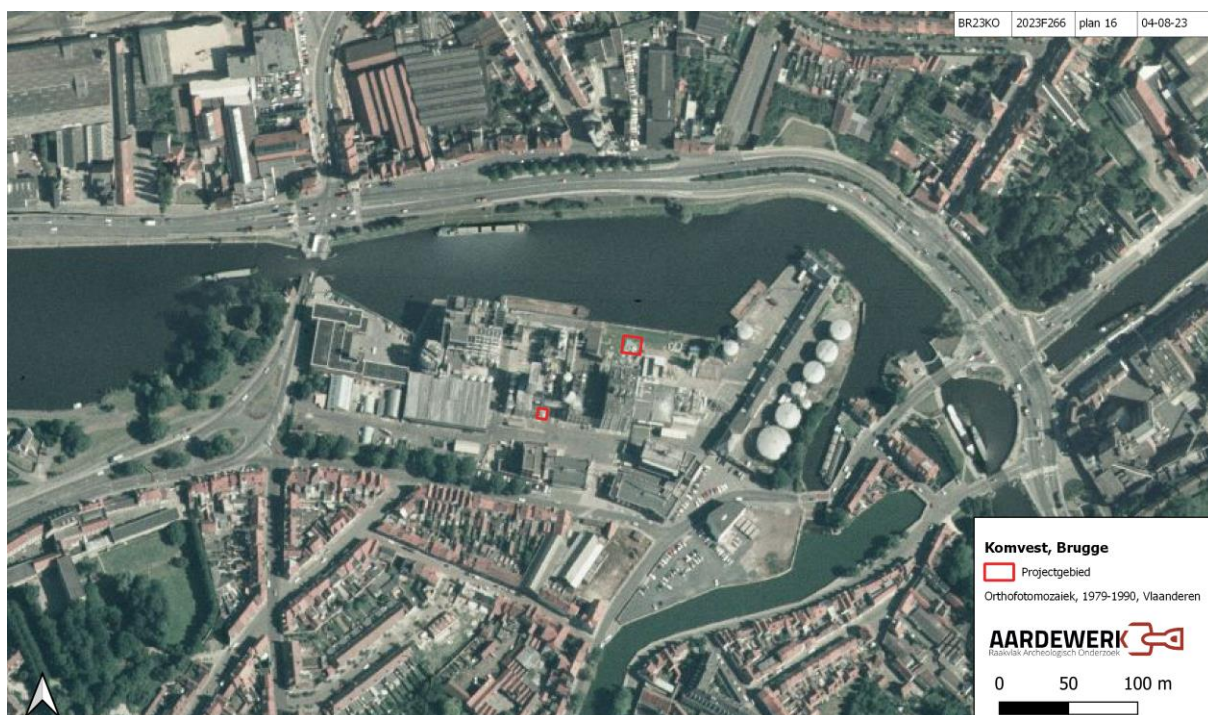
Figuur 14: Het projectgebied op de kadastrale kaarten van Popp (1842-1879) (AGIV)

Figuur 15: Het projectgebied op de topografische kaart van Vandermaelen (1846-1854) (AGIV)

Figuur 16: Het projectgebied op de orthofotomozaïek uit 1971 (AGIV)

Figuur 17: Het projectgebied op de orthofoto uit 1979-1990 (AGIV)

Figuur 18: Het projectgebied op de orthofoto uit 2005-2007 (agiv)

4.3 Archeologische voorkennis

In het projectgebied is nog geen archeologisch onderzoek uitgevoerd. De historische ingrepen op het terrein zijn zeer verregaand, het graven van de vesten, het uitgraven en dempen van de Handelskom, de bouw en afbraak van een fabrieksgebouw en de uiteindelijke verharding. De Centrale Archeologische Inventaris (CAI) vermeldt vier locaties in de onmiddellijke omgeving van het onderzoeksterrein. Ten noorden van de huidige Handelskom ligt de archeologische site Fort Lapin (ID: 300456). Tijdens werkzaamheden en opgravingen in de 19e eeuw en de jaren '60 van de 20e eeuw zijn hier een haven uit de ijzertijd en de Romeinse periode opgegraven. De meest opmerkelijke vondst is een Romeinse boot die zowel op rivieren als de zee kan varen. Via een getijdengeul kon deze boot tussen de zee en de Romeinse nederzetting langs het Fort Lapin varen.

De huidige Pakhuizen liggen op de locatie van de verdwenen sluis 'Het Cattegat' buiten de Sint-Lenaartspoort op de Ieperleet (ID: 300348). In deze 18e eeuwse pakhuizen zijn de Intergemeentelijke Onroerend Erfgoeddienst Raakvlak, het Onroerend Erfgoeddepot De Pakhuizen en de Erfgoedcel Brugge gevestigd. De locatie van de voormalige Sint-Lenaartspoort (ID: 300349) ligt net naast de Pakhuizen. Ten zuiden van de Komvest is de site Wulpenstaat opgegraven (ID: 152313). De opgraving onthult een Romeinse bewoningslaag aan de oeverwal van een pre-Romeinse kreek van de Noordzee.

In 2016, 2017 en 2022 heeft Raakvlak een archeologienota ingediend voorafgaand aan de bouw van nieuwe fabrieksgebouwen op de site. Beide archeologienota's concluderen dat vervolgonderzoek niet noodzakelijk is door de verregaande verstoring van de ondergrond op het terrein.

Figuur 19: Het projectgebied ten opzichte van de Centraal Archeologische Inventaris (AGIV en CAI)

5 Besluit

Het bureauonderzoek wijst op de afwezigheid van archeologisch erfgoed. Het terrein ligt in de middeleeuwen binnen de vestingsgracht rond Brugge. Vanaf de 17e eeuw ligt het projectgebied grotendeels in de meters diep uitgegraven Handelskom. Deze havenkom wordt in de loop van de 20e eeuw gedempt ter hoogte van het projectgebied en in gebruik genomen als fabrieksterrein. Sindsdien hebben verregaande ingrepen plaats op de locatie van de geplande nieuwbouw, zoals de bouw en afbraak van fabrieksgebouwen en de uiteindelijke verharding. Door de verstoringsgeschiedenis, de beperkte omvang en bodemingreep (verwijderen van bestaand asfalt en aanleg fundering op pijlers) wordt het archeologisch erfgoed niet bedreigd.

Deel 2: Algemeen besluit

6 Synthese

Aan de hand van de onderzoeksvragen kan een synthese gemaakt worden van de relatie tussen het projectgebied, het archeologische kader en de geplande bodemingreep.

Welke aanwijzingen bieden historische bronnen over het aanwezige archeologische erfgoed?

Op basis van het bureauonderzoek kan een lage archeologische verwachting voor het projectgebied worden beargumenteerd. Het bureauonderzoek onthult geen enkele aanwijzing voor (verdwenen) archeologisch erfgoed. Het terrein ligt in de middeleeuwen binnen de vestingsgracht rond Brugge. Vanaf de 17e eeuw ligt het projectgebied grotendeels in de meters diep uitgegraven Handelskom. Deze Handelskom wordt in de loop van de 20e eeuw gedempt ter hoogte van het projectgebied en in gebruik genomen als fabrieksterrein. Sindsdien hebben verregaande ingrepen plaats op de locatie van de geplande nieuwbouw, zoals de bouw en afbraak van fabrieksgebouwen.

Wat is de landschapsgeschiedenis van het terrein?

Het onderzoeksterrein ligt op de grens tussen de kustpolders en Zandig Vlaanderen. Door de verstoringsgeschiedenis is geen landschappelijke informatie beschikbaar over het onderzoeksterrein.

Wat is de impact van de geplande werken op het mogelijk aanwezige archeologisch erfgoed?

Het terrein is momenteel in gebruik als fabriek en is volledig verhard en bebouwd. Door de verstoringsgeschiedenis van het terrein en de beperkte omvang en bodemingreep (verwijderen van bestaand asphalt en aanleg fundering op pijlers) van de nieuwbouw wordt het archeologisch erfgoed niet bedreigd.

7 Afweging noodzaak verder onderzoek

Op basis van het bureau- en landschappelijk bodemonderzoek is voldoende informatie verzameld over het projectgebied. Deze informatie wijst op een zeer lage kans op aantasting van archeologisch erfgoed. Vervolgonderzoek met andere onderzoeksmethodes biedt geen kans op kennisvermeerdering.

Een veldkartering op dit terrein is niet zinvol: het terrein is volledig verhard. Ook een landschappelijk bodemonderzoek is niet mogelijk. Het uitvoeren van een geofysisch onderzoek is evenmin nuttig, aangezien enkel (grootschalige of lineaire) grondsporen onder specifieke omstandigheden bij een dergelijk onderzoek kunnen worden vastgesteld. De beperkte vrije ruimte met sterke antropogene invloed laat geen gedegen studie met geofysische bodemsensoren toe.

Het bureauonderzoek bieden geen specifieke aanwijzingen voor steentijd artefactensites in de directe omgeving van het projectgebied.

De meest voorkomende onderzoekstechniek is een proefsleuvenonderzoek. In een zone met een zeer laag archeologisch potentieel en zeer verregaande verstoringen, weegt de kostprijs niet op tegen de beperkte kans op kenniswinst.

8 Samenvatting gericht op een gespecialiseerd publiek

Op de fabriekssite langs de Komvest 43 plant IFF Brugge de sloop en bouw van enkele structuren. In de noordoostelijke hoek van het terrein, langs het kanaal van Gent naar Oostende, wordt de oude loskaai (volledig bovengronds) afgebroken en een nieuwe betonplaat voor tanks gegoten gelijk aan het huidige grondniveau met een fundering op palen. Centraal op de site wordt het bestaande LP-gebouw uitgebreid met een gebouw op paalfunderingen voor een sterielfilter. Hiervoor wordt het bestaande asfalt weggehaald.

De oppervlakte van de percelen ter hoogte van het projectgebied bedraagt 3,9 ha. De zone waar bodemingrepen gepland zijn, is 214,4 m² groot. Om de mogelijke aantasting van het bodemarchief op deze terreinen in te schatten werkt de bouwheer samen met Aardewerk (Raakvlak). Doel van de opdracht is het waarderen van het terrein aan de hand van een bureauonderzoek. Deze onderzoeken resulteren in een archeologienota.

Het bureauonderzoek wijst op de afwezigheid van archeologisch erfgoed. Het terrein ligt in de middeleeuwen binnen de vestingsgracht rond Brugge. Vanaf de 17e eeuw ligt het projectgebied gedeeltelijk in de meters diep uitgegraven Handelskom. Deze havenkom wordt in de loop van de 20e eeuw gedempt ter hoogte van het projectgebied en in gebruik genomen als fabrieksterrein. Sindsdien hebben verregaande ingrepen plaats op de locatie van de geplande nieuwbouw, zoals de bouw en afbraak van fabrieksgebouwen en de uiteindelijke verharding. Door de verstoringsgeschiedenis, de beperkte omvang en bodemingreep (verwijderen van bestaand asfalt en aanleg fundering op pijlers) wordt het archeologisch erfgoed niet bedreigd.

Het terrein is momenteel in gebruik als fabriek en is volledig verhard en bebouwd. Door de verstoringsgeschiedenis van het terrein en de beperkte omvang en bodemingreep (fundering op pijlers) van de nieuwbouw wordt het archeologisch erfgoed niet bedreigd. Vervolgonderzoek is niet zinvol.

9 Samenvatting gericht op een niet-gespecialiseerd publiek

Op de fabriekssite langs de Komvest 43 plant IFF Brugge de sloop en bouw van enkele structuren. In de noordoostelijke hoek van het terrein, langs het kanaal van Gent naar Oostende, wordt de oude loskaai (volledig bovengronds) afgebroken en een nieuwe betonplaat voor tanks gegoten gelijk aan het huidige grondniveau met een fundering op palen. Centraal op de site wordt het bestaande LP-gebouw uitgebreid met een gebouw op paalfunderingen voor een sterielfilter. Hiervoor wordt het bestaande asfalt weggehaald.

De oppervlakte van de percelen ter hoogte van het projectgebied bedraagt 3,9 ha. De zone waar bodemingrepen gepland zijn, is 214,4 m² groot. Om de mogelijke aantasting van het bodemarchief op deze terreinen in te schatten werkt de bouwheer samen met Aardewerk (Raakvlak). Doel van de

opdracht is het waarderen van het terrein aan de hand van een bureauonderzoek. Deze onderzoeken resulteren in een archeologienota.

Een bureauonderzoek wijst op een zeer verregaande verstoringsgeschiedenis van het terrein. Gekoppeld aan de beperkte impact van de geplande werken, is een vervolgonderzoek niet noodzakelijk.

10 Bibliografie

Bodemverkenner: <https://www.dov.vlaanderen.be/portaal/?module=public-bodemverkenner#ModulePage>

Centrale Archeologische Inventaris: <https://cai.onroerendergoed.be/>

Geopunt: <http://www.geopunt.be/kaart>

11 Bijlagen

BR23KO - 2023B266 plannenlijst					
ID	type	onderwerp	bron	aanmaak	datum
plan 1	situering projectgebied	GRB-basiskaart (uitgezoomd)	AGIV	digitaal	4/08/2023
plan 2	situering projectgebied	GRB-basiskaart	AGIV	digitaal	4/08/2023
plan 3	situering projectgebied	orthofoto meest recent	AGIV	digitaal	4/08/2023
plan 4	situering projectgebied	topografische kaart	AGIV	digitaal	4/08/2023
plan 5	situering projectgebied	gewestplan	AGIV	digitaal	4/08/2023
plan 6	landschappelijke kaart	bodemkaart	DOV	digitaal	4/08/2023
plan 7	landschappelijke kaart	tertiar geologische kaart	DOV	digitaal	4/08/2023
plan 8	landschappelijke kaart	quartaar geologische kaart	DOV	digitaal	4/08/2023
plan 9	landschappelijke kaart	hoogtekaart Heraldische kaart van het Brugse	AGIV	digitaal	4/08/2023
plan 10	historische kaart	Vrije	Wikimedia	digitaal	4/08/2023
plan 11	historische kaart	Frickx-kaart	AGIV	digitaal	4/08/2023
plan 12	historische kaart	Kabinetskaart Ferraris	AGIV	digitaal	4/08/2023
plan 13	historische kaart	Popp-kaart	AGIV	digitaal	4/08/2023
plan 14	historische kaart	Vandermaelen kaart	AGIV	digitaal	4/08/2023
plan 15	historische kaart	orthofoto 1971	AGIV	digitaal	4/08/2023
plan 16	historische kaart	orthofoto 1979-1990	AGIV	digitaal	4/08/2023
plan 17	situering projectgebied	cai	AGIV en OE	digitaal	4/08/2023

Bijlage 1: Plannenlijst